

DOI: 10.15276/ETR.04.2020.3
 DOI: 10.5281/zenodo.4479094
 UDC: 332.1:330.322.2
 JEL: O18, P49, R10

ОЦІНКА ВПЛИВУ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА БЮДЖЕТНУ СПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

ASSESSMENT OF THE IMPACT OF INSTITUTIONAL SUPPORT ON THE BUDGET CAPACITY OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Anastasiia M. Bantash

Institute of market Problems and Economic&Ecological Research of the National Academy of sciences of Ukraine, Odessa, Ukraine
 Email: ar_92@ukr.net

Oleksandr I. Laiko, DEcon, Senior Researcher

Institute of market Problems and Economic&Ecological Research of the National Academy of sciences of Ukraine, Odessa, Ukraine
 ORCID: 0000-0001-7082-0862
 Email: alexlayko@gmail.com

Victoria P. Talpa

Institute of market Problems and Economic&Ecological Research of the National Academy of sciences of Ukraine, Odessa, Ukraine

Received: 29.07.2020

Банташ А.М., Лайко О.І., Талпа В.П. Оцінка впливу інституціонального забезпечення на бюджетну спроможність територіальних громад. Оглядова стаття.

В даній статті автором було проведено оцінку ефективності інституційного забезпечення економічного розвитку територіальних громад з точки зору впливу на їхню фінансово-бюджетну спроможність. Автор статті досліджує нормативно-правову базу щодо врегулювання нових економічних відносин на рівні територіальних громад. В статті також досліджуються механізми реалізації економічних відносин в територіальних громадах за принципом «вертикалі» та «горизонталі». Автор підкреслює що до переліку завдань щодо реалізації економічних відносин належать підготовка програм соціально-економічного і культурного розвитку, забезпечення збалансованості розвитку, ефективне використання природних, трудових і фінансових ресурсів, складання балансу всіх видів ресурсів і всіх видів доходів, необхідних для управління економічним, соціальним і культурним розвитком, здійснення повноважень у галузі бюджету та ін.

Ключові слова: територіальна громада, економічний розвиток, самоврядування, інституційне забезпечення

Bantash AM, Laiko O.I., Talpa V.P. Assessment of the impact of institutional support on the budget capacity of territorial communities. Review article.

In this article, the author evaluated the effectiveness of institutional support for economic development of territorial communities. The author of the article investigates the legal framework for the settlement of new economic relations at the level of territorial communities. The article also investigates the mechanisms of realization of economic relations in territorial communities on the principle of "vertical" and "horizontal". The author emphasizes that the list of tasks for the implementation of economic relations includes the preparation of programs of socio-economic and cultural development, ensuring balanced development, efficient use of natural, labor and financial resources, balancing all types of resources and all types of income needed to manage economic, social and cultural development, the exercise of powers in the field of budget, etc.

Keywords: territorial community, economic development, self-government, institutional support

Важелі побудови і підтримки життєздатності розвитку територіальних громад формуються в їх інституційному середовищі, яке сьогодні остаточно ще не сформовано. Його становлення і розвиток потребує діагностики економічного і соціального стану, ресурсного потенціалу, структури суб'єкт-суб'єктної і суб'єкт-об'єктної взаємодії та оцінки власної економічної спроможності громад до подальшого розвитку.

На сучасному етапі особливою складовою частиною інституційного середовища органів місцевого самоврядування стають нові економічні відносини територіальних громад із державною і місцевою владою, бізнесом і жителями, які формують умови для створення економічного базису розвитку територіальних громад після набуття ними повної самостійності в питаннях власного розвитку.

Формування нових і оновлення діючих економічних відносин у територіальних громадах починається з прийняття державною та місцевою владою нових законодавчих та нормативно-правових положень, які стосуються реалізації стратегії і завдань децентралізації влади і реформування місцевого самоврядування. Вже розроблені і прийняті документи Однак в існуючих документах відсутній повний перелік і зміст економічних відносин, які супроводжують і реалізують зміни в діяльності й управлінні адміністративно-територіальними одиницями країни. Не наголошується чітко й на необхідності

своєчасного й упереджувального перегляду необхідних інституцій, економічних умов побудови і плину процесів розвитку та їх складників, призначених для активізації участі в них місцевої влади, жителів і бізнесу. Стає очевидним важливість актуалізації досліджень цих проблемних питань у площині побудови економічних відносин у територіальних громадах для ефективної економічної взаємодії державної і місцевої влади, жителів і бізнесу на цьому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Різноманітні аспекти поняття «відносини» та інституційні питання їх формування тою чи іншою мірою висвітлюються в наукових працях українських учених і відображаються в доповідях на наукових конференціях. Економічні відносини як джерело розвитку продуктивних сил досліджуються вченими наукових шкіл з академічних та науково-освітніх закладів: Інституту економіки і прогнозування НАН України, Інституту регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України, Інституту економіко-правових досліджень НАН України, Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, Інституту економіки промисловості НАН України, Одеського національного політехнічного університету та в інших наукових колективах. Велика увага приділяється організації господарських, адміністративних та інших відносин у законодавстві України [1-6]. Однак швидкоплинні зміни в суспільстві випереджають наукові дослідження і розширюють їх поле. Особливо це стосується економічних відносин. Наразі гострою продовжує бути проблема побудови економічних відносин на базовому рівні організації суспільства – у територіальних громадах, а наукових праць, спрямованих на її вирішення, на цьому рівні вкрай недостатньо.

Раніше не дослідженим є питання ефективності інституційного забезпечення економічного розвитку територіальних громад в Україні.

Метою дослідження є надання оцінки ефективності інституціональної рамки економічного розвитку територіальних громад в Україні з позицій забезпечення їхньої фінансово-бюджетної спроможності.

Виклад основного матеріалу

У процесах організації та управління суспільною діяльністю, здійснюваною відповідно до існуючого законодавства України, поняття «відносини» є широко вживаним.

Аналіз низки законів України, які стосуються організації господарської діяльності, свідчить, що в них затверджуються суб'єкти відносин, спрямованість відносин і перелік дій, які необхідно здійснити для їх реалізації. Так, у Законі України «Про Кабінет Міністрів України» наведено перелік владних суб'єктів, з якими взаємодіє цей вищий орган виконавчої влади в Україні, підзвітний Верховній Раді України в межах, передбачених Конституцією України [3].

Кабінет Міністрів України вирішує господарські та інші проблеми організації й управління країною – відносини з Президентом України, з Верховною Радою України і сформованими нею органами та іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськими об'єднаннями. У Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» унормований такий самий перелік його відносин [6].

Крім того, відносини органів місцевого самоврядування визначені за двома напрямками:

— відносини з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад (ст. 17); такі відносини будуються на засадах її підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності органів місцевого самоврядування;

— відносини з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад (ст. 18); ці відносини будуються на договірній і податковій основі та на засадах підконтрольності в межах повноважень, наданих органам місцевого самоврядування законом. У Законі України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» відносини спрямовуються на вдосконалення адміністративної і господарської діяльності, передбачають визначення й аналіз проблем, їх опис, механізми і заходи, відстеження результативності здійснення відносин та ін. [1].

В результаті реформ децентралізації, місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою аспект фінансово-бюджетного забезпечення і спроможності територіальних громад має розглядатись і з позицій управління та розподілу бюджетних потоків, і з позицій формування економічного базису територіальних громад – основи для нарахування і сплати ключових податків, що забезпечуватимуть бюджетну спроможність громад. Таке твердження є логічним продовженням ідеологічно-концептуальної основи провадження територіально-адміністративних реформ в Україні – Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, в якій сформульовано 4 основні завдання [8]:

- забезпечення доступності та якості публічних послуг;
- досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади;
- визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з метою забезпечення доступності та належної

якості публічних послуг, що надаються такими органами;

— створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень.

Особливо актуальним із чотирьох наведених завдань з точки зору фінансово-бюджетної спроможності територіальних громад є 4-те завдання, в якому йдеться не лише про раціональний розподіл фінансових потоків між бюджетами різних рівнів, але і про формування економічного базису розвитку господарських

систем територіальних громад з метою створення належного підґрунтя для справляння податків і наповнення бюджетів базового та інших рівнів.

Зміна норм інституціонального забезпечення формування доходів місцевих бюджетів сприяє наповненню місцевих бюджетів із вже наявних потоків фінансових ресурсів завдяки перерозподілу зібраних податків між бюджетами різних рівнів (Табл. 1), але для повноцінної реалізації ідеї стимулювання фінансової спроможності місцевих громад необхідною є підтримка розвитку їхніх господарських систем.

Таблиця 1. Порядок розподілу податкових надходжень до бюджетів різних рівнів з врахуванням змін, запроваджених з початком реформи децентралізації в Україні

Перелік податків	Умови розподілу надходжень від податку до початку реформи децентралізації (до 2015 року)			Умови розподілу надходжень від податку після початку реформи децентралізації		
	1	2		3		
	Державний бюджет	Обласний бюджет	Бюджети базового рівня (міста обласного значення, району, ОТГ)	Державний бюджет	Обласний бюджет	Бюджети базового рівня (міста обласного значення, району, ОТГ)
Податок на доходи фізичних осіб	0%	25%	75%	25%	15%	60%
Акцизний податок на реалізовані підакцизні товари (а з 2018 року на вироблене та ввезене пальне)	-	-	-	0	0	100% до доходів загального фонду місцевих бюджетів відноситься акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів з 2017 року 13,41% податку з виробленого в Україні пального та частини акцизного податку з ввезеного на митну територію України пального зараховують до місцевих бюджетів
Екологічний податок	65		35	20	55	25
				45% до загального фонду + 100% екологічного податку, що справляється з Викидів двоокису вуглецю та за утворення	55% до спеціального фонду місцевих бюджетів (крім екологічного податку, що справляється з Викидів двоокису вуглецю та за утворення радіоактивних відходів)	

Продовження таблиці 1

1	2			3		
				радіоактивних відходів	30	25
			100			до бюджетів міст Києва та Севастополя – 55 відсотків.
Податки на майно (податок на транспортні засоби, податок на нерухомість, податок на землю, плата за оренду землі тощо)						100
Податок на прибуток	100			90	10	Податок на прибуток комунальних підприємств, утворених районними радами, 100% спрямовується до бюджетів районів
Єдиний податок	100					100
Плата за надання адміністративних послуг, державне мито	100					100

Джерело: складено авторами за матеріалами [8-12].

Незважаючи на суттєву концентрацію уваги на питаннях вдосконалення правового регулювання господарських і адміністративних відносин у системі державної влади та суб'єктів господарювання, в законі «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» недостатньо розкрито зміст сутності відносин і їх видів. У Законі України «Про місцеві державні адміністрації» [6] визначаються відносини місцевих державних адміністрацій з Президентом України, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями. Відносини між суб'єктами державної влади різних рівнів і органами місцевого самоврядування та господарюючими суб'єктами і жителями мають переважно субординаційний, координаційний і формальний характер.

Відносини реалізуються певними механізмами по «вертикалі» і «горизонталі» з використанням прямих і зворотних зв'язків. Узагальнений зміст відносин відображений у тексті законів термінами: інформують, звітують, координують, порушують питання спрямованості діяльності, володіють правом скасування розпорядження нижчих органів, застосовують засоби заохочення, взаємодіють, сприяють, контролюють, зміцнюють матеріально-технічну базу, мають право брати участь тощо. Інформація про види відносин органів державної і місцевої влади під час здійснення покладених на них завдань і зобов'язань закладена в переліку їх повноважень, затверджених положеннями про структурні підрозділи і посадовими інструкціями виконавців.

До переліку завдань щодо реалізації економічних відносин належать підготовка програм соціально-економічного і культурного розвитку, забезпечення збалансованості розвитку, ефективне використання природних, трудових і фінансових ресурсів, складання балансу всіх видів ресурсів і всіх видів доходів, необхідних для управління економічним, соціальним і культурним розвитком, здійснення повноважень у галузі бюджету та ін. Досліджуючи економічні відносини в місцевому самоврядуванні, ми розглядали їх як комплексну категорію, яка включає в себе безліч пов'язаних між собою видів діяльності, їх елементів, способів й організаційних форм налагодження економічної взаємодії в суспільній діяльності місцевої влади, соціальних організацій і підприємств, жителів і бізнесу стосовно організації і реалізації в територіальних громадах процесів життєдіяльності і розвитку, досягнення економічних цілей і завдань, результати яких спрямовуються на створення економічного порядку, добробуту, економічного фундаменту розвитку і прогресу в суспільстві.

Економічні відносини формують систему взаємопов'язаних компонентів економічного походження, елементів економічної природи суспільної діяльності і впливових економічних чинників її розвитку. В економічній теорії економічні відносини поділяються на два основних типи: організаційно-економічні й соціально-економічні. Однак у базових інституціях, в яких формуються правила економічної поведінки суб'єктів економічних взаємовідносин у виробництві суспільних благ, види, сфери застосування, формалізований зміст

наведених типів відносин, умови і межі їх використання як складників потенціалу економічного розвитку остаточно не сформовано. Це не сприяє налагодженню в суспільстві належного економічного порядку і прийняттю значної кількості економічно обґрунтованих рішень на всіх рівнях управління. Економічні негаразди з великими економічними втратами продовжують спостерігатися.

Зміст економічних відносин територіальних громад відображається в організаційних формах, схемах, організаційних документах про відповідні організаційні структури органів місцевого самоврядування стосовно управління їх багатоаспектною діяльністю. До них належать: положення про структурні підрозділи, посадові інструкції виконавців, кодекси, накази, розпорядження та інші документи, які інтегрують, мобілізують і генерують спільну діяльність. Втім, попри значну кількість документів, в яких певним чином згадуються відносини взагалі, інформація про появу нових і розвиток існуючих економічних відносин, уявлення про них, достатнє для ефективної розбудови, як безпосереднього ресурсу економічного розвитку, отримати вкрай важко.

Дескриптивний і статистичний аналіз стану економічного розвитку об'єднаних ТГ показує, що сьогодні існує багато економічних проблем розвитку громад, які сформувалися саме у сфері економічних відносин: хронічне невиконання низки прийнятих економічних зобов'язань з відновлення місцевої інфраструктури, охорони здоров'я, освіти і соціального захисту населення, продовжують існувати негативні стереотипні відносини між владою і бізнесом, приймаються недостатньо економічно обґрунтовані рішення та інвестиційні проекти.

Моніторинг соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад проводиться щороку за основними показниками їх соціально-економічного розвитку відповідно до наказу Мінрегіону від 30.03.2016 № 75 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади».

Станом на 30.03.2020 року об'єднаними територіальними громадами разом з обласними державними адміністраціями надано фактичні дані за основними показниками їх соціально-економічного розвитку у 2019 році відповідно до наказу Мінрегіону від 30.03.2016 № 75. За отриманими даними обласних державних адміністрацій, завдяки проведенню реформи децентралізації та запровадженню нових інструментів підтримки розвитку територій у більшості ОТГ за підсумками 2019 року спостерігається зростання по основних показниках, що характеризують економічну та фінансову ефективність їх розвитку. Зокрема, майже у всіх ОТГ по всіх регіонах у 2019 році спостерігалось збільшення власних доходів їх

бюджетів у розрахунку на 1 особу населення, порівняно з попереднім роком. Основними джерелами доходів до бюджетів об'єднаних територіальних громад як і в попередньому році стали надходження від сплати податку на доходи фізичних осіб, податку за землю та єдиного податку. Найвищі показники у Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Хмельницькій, Чернігівській областях.

Збільшення кількості підприємств малого та середнього бізнесу у 2019 році спостерігалось у більшості ОТГ Волинської, Івано-Франківської, Київської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Рівненської, Херсонської, Хмельницької та Чернігівської областей. У той же час, у більшості ОТГ Вінницької, Донецької, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Кіровоградської, Полтавської Одеської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Черкаської та Чернівецької областей у минулому році зафіксовано скорочення кількості підприємств малого та середнього бізнесу, порівняно з попереднім роком.

Також у 2019 році спостерігалось збільшення обсягів фінансування проектів регіонального розвитку, що реалізуються на територіях ОТГ Закарпатської, Івано-Франківської, Кіровоградської, Київської, Луганської, Миколаївської, Сумської областей та збільшення кількості таких проектів у ОТГ Вінницької, Волинської, Запорізької, Київської, Луганської, Миколаївської, Одеської, Херсонської, Черкаської та Чернігівської областей.

Загалом збільшення обсягів капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу населення спостерігалось у більшості ОТГ Закарпатської, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Луганської, Миколаївської, Рівненської, Хмельницької, та Чернігівської областей, а їх зменшення зафіксовано у ОТГ Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Запорізької, Львівської, Сумської, Харківської, Херсонської, Чернівецької та Черкаської областей.

Розглянемо економічний розвиток територіальних громад на окремих прикладах. Упродовж 2015-2018 рр. доходи місцевих бюджетів Центрального регіону (Вінницька, Кіровоградська, Полтавська та Черкаська області) характеризувались значною диференціацією як в динаміці, так і розрізі бюджетів різних рівнів публічного управління. Так, приміром, у 2015 р. рівень загальнодержавних податків і зборів в розрахунку на мешканця варіював від 780 грн. у Черкаській області до 1233 грн. у Полтавській області на рівні районів, така ж ситуація була характерною і для міст обласного значення, проте з меншим рівнем міжобласної варіації. У 2018 р. ситуація змінилась в напрямку зростання рівня загальнодержавних податків і зборів на рівні міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад.

Незважаючи на покращення фінансового забезпечення міст обласного значення Центрального регіону України і зменшення дотаційності їхніх бюджетів, в цілому в Україні ситуація з рівнем дотаційності бюджетів базового рівня є неоднозначною. Так, співвідношення доходів місцевих бюджетів до доходів державного бюджету за останні роки постійно зменшується (Табл. 2).

Так, частка доходів місцевих бюджетів, незважаючи на постійні намагання влади підвищити фінансову спроможність громад, зменшується.

В результаті інституціональних змін, які настали з приходом реформи децентралізації відбулись кардинальні зміни в структурі доходів і витрат бюджетів різних рівнів, в кількості самих бюджетів, а також в характері їхніх взаємовідносин.

Але реформа децентралізації, адміністративного устрою, самоврядування та фінансово-бюджетних відносин в Україні не призвела до поліпшення умов ведення бізнесу в громадах і не сприяла розвитку економічної бази, завдяки якій і відбувається нарахування податків та формування доходів громад.

Таблиця 2. Динаміка і співвідношення часток доходів державного і місцевого бюджетів в Україні в умовах децентралізації

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Всього доходи зведеного бюджету, млрд. грн.	588,8	829,2	982,4	1295,5	1490,53	1558,87	1126,75
Доходи державного бюджету, млрд. грн.	357,1	534,7	616,3	793,4	928,11	998,34	765,11
Доходи місцевих бюджетів, млрд. грн.	231,7	294,5	366,1	502,1	562,42	560,53	361,64
Співвідношення доходів місцевих бюджетів до державного бюджету, %	64,88	55,08	59,40	63,28	60,60	56,15	47,27
Частка доходів місцевих бюджетів в зведеному бюджеті України, %	39,35	35,52	37,27	38,76	37,73	35,96	32,10

Джерело: складено авторами за матеріалами [9, 10, 13].

У такій ситуації саме економічні відносини можуть стати ключовим чинником підвищення впливу на розвиток громад та забезпечення збільшення їхньої фінансово-бюджетної спроможності. Зазначене спонукає до більш повного узгодження економічних відносин державної і місцевої влади з потребами громад і економічної регенерації в середовищі їх існування з метою перетворення економічних відносин на дієвий ресурс розвитку, який сприятиме капіталізації території. Реалізація економічних відносин як важливого чинника формування економічного базису громад вимагає обов'язкового змістовно-організаційного і функціонального впровадження цієї економічної категорії в усі місцеві нормативно-законодавчі документи, хоча й із різним ступенем деталізації зі сферами використання.

Висновки

За результатами здійсненого дослідження можливо зробити такі висновки. Економічна нерівність, існування гострих економічних і соціальних питань у галузях і видах діяльності ТГ в умовах децентралізації влади і надання громадам повної самостійності у вирішенні власних справ потребує пошуку впливових чинників на позитивне вирішення проблем розвитку. Серед чинників створення умов і позитивного впливу на вирішення проблем

особливу роль відіграють достатність і повнота охоплення спільної діяльності раціональними й ефективними економічними відносинами.

Розвинуті й ефективні економічні відносини і якість їх реалізації суттєво впливають на економічні результати спільної праці, зменшують тінізацію економіки, нівелюють небажані економічні явища й активізують жителів до участі у справах щодо відродження громад. Розкриття пізнавально-теоретичного і дієво-практичного впливу функцій економічних відносин у суспільстві повинно ґрунтуватися на чіткому визначенні їх видів, змісту, технологій формування, організації здійснення і їх якісній інституціалізації.

Діючі й нові закони, спрямовані на інноваційне забезпечення процесів розвитку країни, доцільно доповнювати переліком видів економічних відносин у контексті організаційно-управлінських завдань щодо їх налагодження і завдань щодо приведення у відповідність до них положень про владні структури і посадові обов'язки виконавців на відповідних рівнях. Для створення в системі управління ТГ систем якісних економічних відносин сьогодні і в майбутньому необхідним стає їх унормування і формалізація в нормативно-законодавчих актах, статутах, паспортах, та інших організаційно-управлінських документах.

Abstract

Formulation of the problem. The levers of building and maintaining the viability of the development of territorial communities are formed in their institutional environment, which today is not fully formed. Its formation and development requires the diagnosis of economic and social status, resource potential, the structure

of subject-subject and subject-object interaction and assessment of their own economic capacity of communities for further development.

At the present stage, a special part of the institutional environment of local governments is the new economic relations of territorial communities with state and local authorities, businesses and residents, which create conditions for creating an economic basis for territorial communities after gaining full independence in their own development.

The formation of new and renewal of existing economic relations in territorial communities begins with the adoption by state and local authorities of new legislative and regulatory provisions relating to the implementation of the strategy and objectives of decentralization and reform of local self-government. However, the existing documents do not contain a complete list and content of economic relations that accompany and implement changes in the activities and management of administrative-territorial units of the country. The need for timely and preventive review of the necessary institutions, economic conditions of construction and the course of development processes and their components, designed to increase the participation of local authorities, residents and businesses, is not clearly emphasized. It becomes obvious the importance of updating research on these issues in the field of building economic relations in territorial communities for effective economic cooperation between state and local authorities, residents and businesses at this level.

The issue of the effectiveness of institutional support for the economic development of territorial communities in Ukraine has not been studied before.

The purpose of the study is to assess the effectiveness of institutional support for economic development of territorial communities in Ukraine.

Research methods are: method of analysis and synthesis, continuous sampling.

The task of the study is: to characterize the effectiveness of institutional support. Previously, the issue of the effectiveness of institutional support for economic development of territorial communities in Ukraine has not been studied.

The purpose of the study is to assess the effectiveness of institutional support for economic development of territorial communities in Ukraine.

Analysis of a number of laws of Ukraine concerning the organization of economic activity shows that they approve the subjects of relations, the direction of relations and the list of actions that must be taken to implement them. Thus, the Law of Ukraine "On the Cabinet of Ministers of Ukraine" provides a list of government entities with which this highest executive body in Ukraine interacts, accountable to the Verkhovna Rada of Ukraine within the limits provided by the Constitution of Ukraine.

The Cabinet of Ministers of Ukraine solves economic and other problems of organization and management of the country - relations with the President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine and the bodies formed by it and other state bodies, local governments and public associations. The Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine" regulates the same list of its relations.

In addition, the relations of local governments are defined in two areas:

1) relations with enterprises, institutions and organizations that are in the communal ownership of the respective territorial communities (Article 17); such relations are built on the principles of its subordination, accountability and control of local governments;

2) relations with enterprises, institutions and organizations that are not in the communal ownership of the respective territorial communities (Article 18); these relations are built on a contractual and tax basis and on the basis of control within the powers granted to local governments by law. In the Law of Ukraine "On the Principles of State Regulatory Policy in the Sphere of Economic Activity" relations are aimed at improving administrative and economic activities, provide for the definition and analysis of problems, their description, mechanisms and measures, monitoring the effectiveness of relations and others.

Despite the significant concentration of attention to improving the legal regulation of economic and administrative relations in the system of state power and business entities, the law does not sufficiently disclose the content of the essence of relations and their types. The Law of Ukraine "On Local State Administrations" emphasizes the relations of local state administrations with the President of Ukraine, executive bodies and local self-government bodies, associations of citizens, enterprises, institutions and organizations. The relationship between public authorities at various levels and local governments and business entities and residents is mainly subordinate, coordinating and formal.

The list of tasks for the implementation of economic relations includes the preparation of programs of socio-economic and cultural development, sustainable development, efficient use of natural, labor and financial resources, balancing all types of resources and all types of income needed to manage economic, social and cultural development, exercise of powers in the field of budget, etc. Exploring economic relations in local government, we considered them as a complex category that includes many interrelated activities, their elements, methods and organizational forms of economic interaction in the social activities of local authorities, social organizations and enterprises, residents and business in relation to the organization and implementation in territorial communities of the processes of life and development, the achievement of economic goals and objectives, the results of which are aimed at creating economic order, prosperity, economic foundation of development and progress in society.

Relationships are implemented by certain mechanisms "vertically" and "horizontally" using direct and feedback. The generalized content of relations is reflected in the text of the laws in terms: inform, report, coordinate, raise issues of direction, have the right to revoke orders of lower bodies, use incentives, interact, promote, control, strengthen the material and technical base, have the right to participate and more. Information on the types of relations between state and local authorities during the implementation of the tasks and responsibilities assigned to them is included in the list of their powers, approved by the regulations on structural units and job descriptions of executors.

Economic relations form a system of interconnected components of economic origin, elements of the economic nature of social activity and influential economic factors of its development. In economic theory, economic relations are divided into two main types: organizational and economic and socio-economic. However, in the basic institutions, which form the rules of economic behavior of economic relations in the production of public goods, types, scope, formalized content of these types of relations, conditions and limits of their use as components of economic development potential are not finalized. This does not contribute to the establishment of a proper economic order in society and the adoption of a significant number of economically sound decisions at all levels of government. Economic troubles with large economic losses continue to be observed.

The content of economic relations of territorial communities is reflected in organizational forms, schemes, organizational documents on the relevant organizational structures of local governments in relation to the management of their multifaceted activities. These include: regulations on structural units, job descriptions of executors, codes, orders, directives and other documents that integrate, mobilize and generate joint activities.

As of March 30, 2020, the united territorial communities together with the regional state administrations provided factual data on the main indicators of their socio-economic development in 2019 in accordance with the order of the Ministry of Regional Development dated March 30, 2016 № 75.

According to the data of regional state administrations, due to the decentralization reform and the introduction of new tools to support the development of territories in most OTGs in 2019 there is an increase in key indicators that characterize the economic and financial efficiency of their development.

In particular, in almost all OTGs in all regions in 2019 there was an increase in own revenues of their budgets per capita compared to the previous year.

As in the previous year, the main sources of revenue for the budgets of the united territorial communities were revenues from personal income tax, land tax and single tax. The highest rates are in Zakarpattia, Ivano-Frankivsk, Kyiv, Khmelnytsky, Chernihiv regions.

Conclusions. Based on the results of the study, it is possible to draw the following conclusions. Economic inequality, the existence of acute economic and social issues in the industries and activities of TG in the context of decentralization of power and giving communities full independence in solving their own affairs requires the search for influential factors for a positive solution to development problems. Among the factors of creating conditions and a positive impact on solving problems, the adequacy and completeness of the coverage of joint activities by rational and effective economic relations play a special role.

Developed and effective economic relations and the quality of their implementation significantly affect the economic results of joint work, reduce the shading of the economy, eliminate undesirable economic phenomena and activate residents to participate in community revival. Disclosure of cognitive-theoretical and effective-practical influence of the functions of economic relations in society should be based on a clear definition of their types, content, technologies of formation, organization of implementation and their qualitative institutionalization.

The current and new laws aimed at innovative support of the country's development processes should be supplemented with a list of types of economic relations in the context of organizational and managerial tasks for their establishment and tasks to bring into line the provisions on power structures and job responsibilities at the appropriate levels. To create in the management system of TG systems of quality economic relations today and in the future it is necessary to standardize and formalize them in regulations, statutes, passports, and other organizational and management documents.

Список літератури:

1. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11 верес. 2003 р. № 1160-IV. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>.
2. Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листоп. 2015 р. № 932. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-п>.
3. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лют. 2014 р. № 794-VII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/794-18>.

4. Про концепцію сталого розвитку населених пунктів: Постанова Верховної Ради України від 24 груд. 1999 р. № 1359. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>.
5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
6. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 586-XIV. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.
7. Ткачук А. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади або чому брак грошей не є первинною проблемою громади? Навчальний модуль / Анатолій Ткачук, Маркіян Дацишин. – Київ: Легальний статус, 2016. – 152 с.
8. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014р. р. № 333-р. // Відомості Кабінету Міністрів України. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>. – 2014.
9. BOOST-аналіз. Доходи.// Державний веб-портал бюджету для громадян [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua/analytics/incomes>
10. Выполнение государственного бюджета Украины. // Минфин. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/finance/budget/gov/2019/>.
11. Місцеві бюджети і акцизний податок: законодавчі новації і тенденції сплати // Офіційний портал Державної фіскальної служби України [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://km.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-339122.html>.
12. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні/ НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», Серія «Проблеми регіонального розвитку»; наук. Редактор В.С.Кравців. – Львів, 2016. – 218 с.
13. Статистичний збірник: «Бюджет України 2019» [Електроний ресурс] – Режим доступу: [https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2019_\(for_website\)%20\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2019_(for_website)%20(1).pdf)

References:

1. On the principles of state regulatory policy in the sphere of economic activity: Law of Ukraine of September 11. 2003 № 1160-IV. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1160-15> [in Ukrainian].
2. On approval of the Procedure for development of regional development strategies and action plans for their implementation, as well as monitoring and evaluation of the effectiveness of the implementation of these regional strategies and action plans: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 11 November. 2015 № 932. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-p> [in Ukrainian].
3. On the Cabinet of Ministers of Ukraine: Law of Ukraine of February 27. 2014 № 794- VII. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/794-18> [in Ukrainian].
4. On the concept of sustainable development of settlements: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of December 24. 1999 № 1359. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1359-14> [in Ukrainian].
5. On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine of May 21. 1997 № 280/97-VR. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> [in Ukrainian].
6. On local state administrations: Law of Ukraine of April 9. 1999 № 586-XIV. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14> [in Ukrainian].
7. Tkachuk A. (2016). Internal and external resources for community development or why lack of money is not the primary problem of the community? Training module. Kyiv: Legal Status [in Ukrainian].
8. On approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 333-p. (2014, April 11). Vidomosti Kabinetu Ministriv Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>. – 2014 [in Ukrainian].
9. BOOST-analysis. Income. Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian. Retrieved from: <https://openbudget.gov.ua/analytics/incomes> [in Ukrainian].
10. Execution of the state budget of Ukraine. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/finance/budget/gov/2019/> [in Ukrainian].
11. Local budgets and excise tax: legislative innovations and payment trends. Ofitsiyniy portal Derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy. Retrieved from: <http://km.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-339122.html> [in Ukrainian].
12. Kravtsiv V.S. (Ed.). (2016). Territorial development and regional policy in Ukraine. (Vols. 1-4). Lviv [in Ukrainian].

13. Statistical collection: "Budget of Ukraine 2019". Retrieved from: [https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2019_\(for_website\)%20\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2019_(for_website)%20(1).pdf) [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Банташ А.М. Оцінка впливу інституціонального забезпечення на бюджетну спроможність територіальних громад / А. М. Банташ, О. І. Лайко, В. П. Талпа // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2020. – № 4 (50). – С. 18-27. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/files/archive/2020/No4/18.pdf>.
DOI: 10.15276/ETR.04.2020.3. DOI: 10.5281/zenodo.4479094.

Reference a Journal Article:

Bantash A.M. Assessment of the impact of institutional support on the budget capacity of territorial communities / A. M. Bantash, O. I. Laiko, V. P. Talpa // *Economics: time realities. Scientific journal.* – 2020. – № 4 (50). – P. 18-27. – Retrieved from <https://economics.opu.ua/files/archive/2020/No4/18.pdf>.
DOI: 10.15276/ETR.04.2020.3. DOI: 10.5281/zenodo.4479094.

